

VADLĪNIJAS ASISTENTA PAKALPOJUMA NECIEŠAMĪBAS,
ATBALSTA INTENSITĀTES UN APJOMA NOTEIKŠANAS ANKETAS
AIZPILDĪŠANAI

Attēli šajās vadlīnijās iegūti izmantojot mākslīgo intelektu

Rīga, Labklājības ministrija

Sagatavošanas datums: 15.04.2026.

Precizējumi:

1. VADLĪNIJU MĒRĶIS

Šīs vadlīnijas ir izstrādātas, lai atvieglotu asistenta pakalpojuma nepieciešamības novērtēšanas un atbalsta intensitātes noteikšanas procesu pašvaldību sociālajos dienestos un veicinātu vienotu pieeju vērtēšanas procesā.

Šīs vadlīnijas palīdzēs sociālā dienesta darbiniekam:

- vienoti un objektīvāk aizpildīt anketu;
- samazināt interpretācijas riskus;
- pieņemt caurskatāmus un pamatotus lēmumus;
- nodrošināt vienlīdzīgu attieksmi pret klientiem;
- nodrošināt atbilstību Ministru kabineta 2021. gada 18. maija noteikumiem Nr. 316 "Noteikumi par asistenta, pavadoņa un aprūpes mājās pakalpojumu personām ar invaliditāti".

2. VISPĀRĪGIE PRINCIPI

✓ NOVĒRTĒŠANĀ BALSTĪTIES UZ:

- klienta faktiskajām mobilitātes spējām, nevis diagnozi;
- novērojumiem anketas aizpildīšanas brīdī;
- sarunām ar klientu un, ja nepieciešams, radniekiem/asistentu/ārstu;
- tehnisko palīgīdzekļu pieejamību un reālu izmantošanu.

! Ja atbilstoši novērtējumam asistenta pakalpojums personai nepienākas (vērtējums anketas 7. punktā ir "N"), taču ir noteiktas medicīniskas indikācijas vieglā automobiļa speciālai pielāgošanai un pabalsta saņemšanai transporta izdevumiem un ir vismaz viena no šādām pazīmēm:

- nieru mazspējas dēļ nepieciešamas hemodialīzes procedūras,
- ir ļaundabīgs audzējs terminālā stadijā ar nelabvēlīgu prognozi un tiek saņemta ķīmijterapija, staru terapija vai hormonu terapija,

tad personai piešķir asistenta pakalpojumu 40 stundas mēnesī uz vienu gadu.

✓ VĒRTĒŠANA JĀPIELĀGO:

- personas vecumposmam raksturīgajam attīstības līmenim un spējām;
- individuālajām pārvietošanās vajadzībām un dzīves situācijām;
- videi un infrastruktūrai, kurā klients pārvietojas.

✓ **VĒRTĒŠANA ATKĀRTOTA PAKALPOJUMA PIEPRASĪŠANAS GADĪJUMĀ:**

- ja **persona deklarē dzīvesvietu citā pašvaldībā**, tad atkārtota vērtēšana ar anketu ir obligāta neatkarīgi no laika, kad veikta iepriekšējā vērtēšana;
- ja **beidzies iepriekš piešķirtā pakalpojuma periods un tas pārsniedz 6 mēnešus no iepriekš veiktā novērtēšanas brīža (max 3 gadi), vai šajā periodā ir mainījies asistenta pakalpojuma pieprasīšanas mērķis**, tad atkārtota vērtēšana ar anketu ir obligāta;
- ja asistenta pakalpojums ir piešķirts **uz periodu, kas nepārsniedz 6 mēnešus vai šajā periodā ir mainījies asistenta pakalpojuma pieprasīšanas mērķis, un atkārtoti asistenta pakalpojums tiek pieprasīts tam pašam vai citam mērķim**, tad sociālais dienests individuāli izvērtē atkārtotas vērtēšanas nepieciešamību, ņemot vērā šādus aspektus:
 - vai vizuāli ir novērojamas izmaiņas personas pārvietošanās spējās;
 - kādam mērķim (anketas 4.2. apakšpunkts) atkārtoti asistenta pakalpojums tiek pieprasīts (vai tas ir saistīts ar mobilitāti, cik lielā mērā);
 - vai iepriekš veiktajā novērtējumā vēlamais asistenta pakalpojuma izmantošanas biežums (anketas 4.3. apakšpunkts) atbilst aktuālajai situācijai;
 - kā jaunais mērķis un asistenta pakalpojuma izmantošanas biežums korelē ar iepriekš veiktā novērtējuma 5.1. – 6.6. apakšpunktiem (vai iepriekš veiktā novērtējuma rezultāti ir loģiski atbilstoši arī jaunajai situācijai);
- ja individuālās izvērtēšanas rezultātā tiek secināts, ka personas pārvietošanās spējās ir **novērojamas izmaiņas** vai **spējas iepriekšējā novērtējumā nav viennozīmīgi vērtējamās iepretim aktuālajai faktiskajai situācijai** (piemēram, persona ir iesaistījies sociālās aktivitātēs un noslēgusi brīvprātīgā darba līgumu un darbs ir saistīts ar mobilitāti ārpus telpām, taču vērtējums anketas 5.3. un 5.5. apakšpunktā ir 0 – atkarīgs), tad sociālais dienests veic personas atkārtotu novērtēšanu ar anketu;
- ja individuālās izvērtēšanas rezultātā tiek secināts, ka **personas pārvietošanās spējās izmaiņu nav** vai **iepriekšējais novērtējums atbilst aktuālajai faktiskai situācijai**, tad sociālais dienests atkārtotu novērtēšanu pēc būtības neveic, bet iepriekš veiktā novērtējuma rezultātus ieraksta atkārtotas novērtēšanas anketā, to klātienē vai attālināti saskaņojot ar klientu;
- individuālās izvērtēšanas apsvērumus (kāpēc vērtēt vai nevērtēt atkārtoti) norāda novērtēšanas piezīmēs (anketas 9.punkts);
- atkārtota vērtēšana vismaz reizi trijos gados ir obligāta.

✓ INFORMĀCIJA PAR PASKAIDROJOŠAJĀM PIEZĪMĒM :

! Anketas 5. un 6. punktā norādītās paskaidrojošās piezīmes ir jāaizpilda obligāti.

✓ **Vispārīga informācija par to, kas jānorāda paskaidrojošajās piezīmēs:**

- Norāda informāciju, kas raksturo piešķirto punktu izvēli, vadoties no vērtēšanas laikā iegūtās informācijas.
- Jārod atbildes pēc būtības uz paskaidrojošajiem jautājumiem anketas 5.1. – 6.6. apakšpunktos.

Šajās vadlīnijās lietotie paskaidrojošo piezīmju piemēri ir iedomāti individuālie gadījumi.

✓ TERMINU LIETOJUMS:

Šo vadlīniju izpratnē:

Asistēšana – ir atbalsts ikdienas darbībās ārpus mājokļa, kas ietver pārvietošanās atbalstu telpās un ārpus tām, ratiņkrēsla stumšanu, palīdzību pašaprūpē, palīdzību ikdienas darbību veikšanā, t.sk. darbā, izglītības iestādē, pakalpojumu saņemšanas vietās, veikalā u.c.

Pavadišana – nodrošina drošu cilvēka nokļūšanu no viena punkta uz citu, kas ietver atrašanos blakus (drošībai), iedrošināšanu, vārdisku palīdzību, pieturēšanu.

! Pavadišana neietver atbalstu pašaprūpē un palīdzību galamērķī.

3. ASISTENTA PAKALPOJUMA PIEPRASĪŠANA (ANKETAS 4. PUNKTS)

NEPIECIEŠAMĪBAS IEMESLI (4.1.)

- Atzīmē vienu vai vairākus asistenta pakalpojuma nepieciešamības iemeslus.

Praktiska vadlīnija:

Izvēloties iemeslus, vadīties ne tikai pēc Invaliditātes informatīvajā sistēmā (IIS) norādītā personas funkcionālo traucējumu veida, bet arī novērtēšanas laikā veiktajiem novērojumiem, vai konkrētā funkcionālā traucējuma dēļ personai ir grūtības pārvietoties ārpus mājokļa.

- Ja anketas 4.1. apakšpunktā veiktā izvēle atšķiras no IIS pieejamajiem datiem, tad pamatojumu un argumentus par veikto izvēli norāda aprakstošā veidā novērtēšanas piezīmēs (anketas 9.punkts).

Piemēram, ja IIS ir norādīti kustību traucējumi un psihiskie/uzvedības traucējumi, taču komunikācijā ar personu netiek konstatētas pazīmes, ka persona nespēj patstāvīgi orientēties apkārtējā vidē, saprotami komunicēt, veidot kontaktus ar

citiem cilvēkiem garīga rakstura traucējumu dēļ, tad atzīmē tikai izvēli “nespēja patstāvīgi pārvietoties ārpus mājokļa kustību vai gaitas traucējumu dēļ” un šo izvēli paskaidro anketas 9. punktā.

PIEPRASĪŠANAS MĒRĶI (4.2.)

- ✓ Atzīmē visus aktuālos iemeslus, bet stundas nesummē, anketas 7.3. apakšpunktā jānorāda lielāko mērķiem paredzēto stundu skaitu.
- ✓ Pārliecināties par dokumentāru pamatojumu (līgumi, izziņas, informācijas sistēmu dati u.c.).

VĒLAMAIS BIEŽUMS (4.3.)

Izvēli veic **ne tikai pēc klienta vēlamā**, bet **salīdzina ar reālo vajadzību**, ko nosaka:

- pieprasīšanas mērķis;
- personas vispārējas sociālās funkcionēšanas spējas.

4. MOBILITĀTES VĒRTĒŠANA (ANKETAS 5. PUNKTS)

Sadaļā “Punktu piešķiršana” atsevišķiem anketas atbilžu variantiem, kur pastāv augstāks risks atšķirīgām vērtēšanas interpretācijām, ir norādīti vērtēšanas orientieri.

TEHNISKO PALĪGLĪDZEKĻU IZMANTOŠANA (5.1.)

Vai tehniskie palīglīdzekļi ir nepieciešami un tie ir pieejami nepieciešamajā apjomā? Vai, izmantojot tehniskos palīglīdzekļus, tiek vai tiktu nodrošināta mobilitāte? Cik būtiski nepieciešama ir asistenta līdzdalība?

KO VĒRTĒT PRAKSĒ:

- Palīglīdzekļu pieejamība un atbilstība (ratiņkrēsls, rollators, baltais spieķis u. c.).
- Lietojamības prasmes: uzsākt/uzturēt/pabeigt darbību ar palīglīdzekli (salikt, pārsēsties, izmantot vidē).
- Asistenta loma. Vai vajadzīga periodiska vai pastāvīga palīdzība tehnisko palīglīdzekļu izmantošanā.

KAM PIEVĒRST UZMANĪBU:

- Vai palīglīdzeklis ir piemērots praktiskai lietošanai individuālā situācijā un tiešām nodrošina mobilitāti?
- Vai klients to prot lietot?
- Vai tas reāli tiek izmantots ikdienā?

PUNKTU PIEŠĶIRŠANA:

3 punkti: neatkarīgs – izmanto tehniskos palīglīdzekļus bez citas personas atbalsta, tie ir pieejami vai nav nepieciešami.

2 punkti: gandrīz neatkarīgs – izmanto tehniskos palīglīdzekļus, bet nepieciešams atbalsts (piemēram, darbības uzsākšanai, pabeigšanai vai atsevišķās situācijās).

1 punkts: daļēji atkarīgs – izmanto palīglīdzekļus, kas daļēji ietekmē mobilitāti (nodrošina pārvietošanos tikai telpās), un nepieciešama palīdzība. Citus palīglīdzekļus neizmanto, jo to izmantošana nav iespējama (tādu nav vai vides vai individuālu iemeslu dēļ tos nav iespējams izmantot), un ir nepieciešama kompensējoša palīdzība mobilitātei ārpus telpām.

! Vērtēšanas orientieris: *Palīglīdzekļi nodrošina mobilitāti tikai telpās. Ārpus telpām neizmanto, pārvietošanās ir iespējama tikai ar asistenta atbalstu.*

0 punkti: atkarīgs – mobilitātes uzturēšanai ir nepieciešami un tiek izmantoti individuāli pielāgoti (neaizstājami) palīglīdzekļi un nepieciešams pastāvīgs citu personu atbalsts.

KO RAKSTĪT PASKAIDROJOŠAJĀS PIEZĪMĒS:

Piemērs, ja novērtē ar 2: *“Lieto manuālu ratiņkrēslu patstāvīgi telpās. Ārpus telpām atsevišķās situācijās (šķērsojot ielu, uzbraucot uz gājēju ietves ar augstākām apmalēm) nepieciešama asistēšana.”*

Piemērs, ja novērtē ar 1: *“Lieto manuālu ratiņkrēslu patstāvīgi telpās. Ārpus telpām nepieciešams pastāvīga asistēšana ratiņkrēsla vadīšanā, jo ratiņkrēslu patstāvīgi nevar izmantot nelīdzena un mīksta seguma dēļ. Citi piemēroti palīglīdzekļi nav pieejami.”*

ASISTENTA DARBA RESURSU PATĒRIŅŠ MOBILITĀTEI (5.2.)

Cik būtiskā apjomā nepieciešama asistenta iesaiste, lai pārvietotos (ja pieņemtā norma ir 100 m līdz galamērķim vai starp mērķiem (pieturai))? Ņemot vērā ārējos apstākļus, kas nosaka asistenta līdzdalību mobilitātes nodrošināšanai (attālums līdz galamērķim, publiskā (privātā) transporta nodrošinājums (kustības grafiki), attālums līdz pieturai, ceļa segums līdz mērķim vai starp mērķiem (pieturai) u. c.)

KO VĒRTĒT PRAKSĒ:

- Reālie maršruti: attālums līdz mērķiem (≈ 100 m starp mērķiem/pieturu).
- Vides faktori: ceļa segums, reljefs, sezonālitate, pieklūstamība.
- Nepieciešamā klātbūtne: pavadīšana (atrašanās līdzās, pieturēšana, vārdiska palīdzība) vs aktīva asistēšana (palīdzība pašaprūpē, palīdzība galamērķī, celšana, pozicionēšana, u.tml.).
- Iesaistes intensitāte: pastāvīgi, atsevišķās situācijās, ir vai nav jānes klienta mantas, pirkumi.

PUNKTU PIEŠĶIRŠANA:

3 punkti: neatkarīgs – nav nepieciešams papildu asistenta resurss.

2 punkti: gandrīz neatkarīgs – nepieciešams neliels papildu asistenta resurss pavadīšanai.

1 punkts: daļēji atkarīgs – nepieciešams papildu asistenta resurss (pavadīšanai un asistēšanai).

! Vērtēšanas orientieris: *asistenta resursa nepieciešamība ir pastāvīga vai periodiska, taču ne intensīva.*

0 punkti: atkarīgs – nepieciešams būtisks papildu asistenta resurss (pavadīšanai un asistēšanai)

! Vērtēšanas orientieris: *asistenta resursa nepieciešamība ir pastāvīga, būtiska un intensīva.*

KO RAKSTĪT PASKAIDROJOŠAJĀS PIEZĪMĒS:

Piemērs, ja novērtē ar 2: *“Ceļš no mājokļa līdz pieturai 100 m pa bruģi. Nepieciešama mutiska iedrošināšana un neliela pieturēšana $\sim 25\%$ maršruta un palīdzība iekāpšanā sabiedriskajā transportā. Maršruts tiek izmantots regulāri, lai nokļūtu uz dienas aprūpes centru”*

Piemērs, ja novērtē ar 1: *“Ceļš no mājokļa līdz pieturai 100 m pa bruģi. Nepieciešama fiziska asistēšana $\sim 50\%$ maršruta un palīdzība iekāpšanā sabiedriskajā transportā. Maršruts tiek izmantots regulāri, lai nokļūtu uz dienas aprūpes centru.”*

SPĒJAS FIZISKI PĀRVIETOTIES ĀRPUS TELPĀM (5.3.)

Cik patstāvīgi klients spēj pārvietoties ārpus telpām? Vai ir nepieciešama asistenta līdzdarbība ceļā un cik potenciāli intensīva tā varētu būt?

KO VĒRTĒT PRAKSĒ:

- Gaita, līdzsvars, distances tolerance. Speciālā transporta nepieciešamība ikdienā.
- Riska epizodes (kritieni, nogurums).
- Nepieciešamais palīdzības biežums.

PUNKTU PIEŠĶIRŠANA:

3 punkti: neatkarīgs – pārvietojas pilnīgi patstāvīgi vai pārvietošanās iespējama, tikai izmantojot speciālo transportu ikdienā.

2 punkti: gandrīz neatkarīgs – parasti pārvietojas patstāvīgi, bet atsevišķās situācijās ir nepieciešama palīdzība.

1 punkts: daļēji atkarīgs – parasti nepieciešama palīdzība, bet atsevišķās situācijās spēj nokļūt vēlamajā vietā.

0 punkti: atkarīgs – spēj pārvietoties ar atbalstu, palīdzība nepieciešama

KO RAKSTĪT PASKAIDROJOŠAJĀS PIEZĪMĒS:

Piemērs, ja novērtē ar 2: *“Ikdienā pārvietojas 200–300 m pa ietvi un to spēj patstāvīgi, taču slidenā laikā nepieciešams pavadīšana.”*

Piemērs, ja novērtē ar 1: *“Ikdienā pārvietojoties nepieciešama regulāra fiziska asistēšana. Līdz 100 m var pārvietoties bez asistēšanas, bet ir nepieciešama pavadīšana, uzraudzība.”*

SPĒJA PĀRVIETOTIES UN KUSTĒTIES TELPĀS (GALAMĒRĶĪ) (5.4.)

Kāda ir klienta patstāvība galamērķa telpās? Vai ir nepieciešams asistenta atbalsts galamērķī un cik potenciāli intensīvs tas varētu būt?

KO VĒRTĒT PRAKSĒ:

- Pārsēšanās, durvju atvēršana, pārvietošanās starp telpām, kāpņu, lifta izmantošana.
- Nepieciešamais atbalsts: uzraudzība, mutiska konsultēšana, norādes vai fiziska palīdzība (cik lielā mērā).

PUNKTU PIEŠĶIRŠANA:

3 punkti: neatkarīgs – pārvietoties un kustēties telpās spēj patstāvīgi.

2 punkti: gandrīz neatkarīgs – nepieciešama tikai uzraudzība (klātbūtne).

1 punkts: daļēji atkarīgs – nepieciešama fiziska vai vārdiska palīdzība.

0 punkti: atkarīgs – nespēj pārvietoties, kustēties vai līdzdarboties pat ar ievērojamu palīdzību (→ intensitātes koeficients = 1; anketas 8. punktu nepiemēro).

! Vērtēšanas orientieris: *0 punkti nozīmē, ka personas mobilitāte pat telpās (arī mājoklī) ir maksimāli ierobežota un viņa nespēj līdzdarboties, neskatoties uz citas personas atbalstu, t.i., persona ir pilnībā aprūpējama.*

KO RAKSTĪT PASKAIDROJOŠAJĀS PIEZĪMĒS:

Piemērs, ja novērtē ar 2: *“Telpās pietiek ar uzraudzību, pārsēžas un pārvietojas patstāvīgi, taču epilepsijas lēkmju dēļ var gūt traumas un nonākt bezpalīdzīgā stāvoklī.”*

Piemērs, ja novērtē ar 1: *“Nepieciešama regulāra fiziska asistēšana, lai pārvietotos telpā vai starp telpām. Patstāvīgi spēj pārvietoties nelielā attālumā, bet parasti ir nepieciešama citas personas asistēšana darbību veikšanai.”*

Piemērs, ja novērtē ar 0: *“Patstāvīgi piecelties un pārvietoties nespēj. Ar ievērojamu palīdzību, asistēšanu personu var tikai pārvietot no gultas uz ratiņkrēslu un pārvietot starp telpām, taču pati persona procesā līdzdarboties nespēj.”*

KĀPNES UN CITI AUGSTUMA ŠĶĒRŠĻI (5.5.)

Kāda ir klienta patstāvība mobilitātē, pārvarot šķēršļus? Vai ir nepieciešama asistenta līdzdarbība, pārvarot šķēršļus, un cik intensīva tā varētu būt?

KO VĒRTĒT PRAKSĒ:

- Kāpņu, uzbrauktuvju, pacelāja, lifta, lietošana, sliekšņu pārvarēšana. Laikapstākļu ietekme.
- Atšķirt periodisku palīdzību specifiskos apstākļos no pastāvīgas palīdzības.

PUNKTU PIEŠĶIRŠANA:

3 punkti: neatkarīgs – spēj saviem spēkiem pārvarēt šķēršļus vai rast alternatīvus risinājumus šķēršļu pārvarēšanai.

2 punkti: gandrīz neatkarīgs – parasti neatkarīgs, bet slimības saasināšanās, specifisku šķēršļu vai ārējo apstākļu (lietus, apledojums u. tml.) dēļ ir nepieciešama palīdzība.

1 punkts: daļēji atkarīgs – nepieciešams neliels, bet pastāvīgs fizisks atbalsts vai vārdiska palīdzība, pārvietojoties pa kāpnēm vai pārvarot citus augstuma šķēršļus.

! Vērtēšanas orientieris: Atbalsts nepieciešams neliels, bet pastāvīgs. Tas var būt gan fizisks, gan vārdisks.

0 punkti: atkarīgs – kopumā vai konkrētā mērķa sasniegšanai klientam nepieciešama būtiska un pastāvīga fiziska palīdzība, pārvietojoties pa kāpnēm vai pārvarot citus augstuma šķēršļus (piemēram, uzbrauktuvi, liftu, kāpņu liftu).

KO RAKSTĪT PASKAIDROJOŠAJĀS PIEZĪMĒS:

Piemērs, ja novērtē ar 2: *“Dzīvojamā ēkā ir kāpnēs. Lietojot kāpnēs pārsvarā ir neatkarīgs, bet atsevišķās situācijās var būt nepieciešama pavadīšana, pārraudzība, mutiska iedrošināšana vai viegla pieturēšana, piemēram, pie stāvākiem pakāpieniem, vietās, kur ir margu pārtraukums, slapjiem vai apledojušiem pakāpieniem.”*

Piemērs, ja novērtē ar 1: *“Dzīvojamajā ēkā stāvas kāpnēs. Uzkāpjot vai nokāpjot pa tām, vajadzīga pastāvīga fiziska asistēšana pieturot.”*

SPĒJAS IZMANTOT TRANSPORTU (PRIVĀTO UN SABIEDRISKO) (5.6.)

Cik patstāvīgi klients spēj izmantot transportu? Cik lielā mērā nepieciešama asistenta līdzdalība?

KO VĒRTĒT PRAKSĒ:

- Biļešu iegāde, iekāpšana/izkāpšana, pielāgotas sēdvietas vai ratiņkrēsla novietnes nepieciešamība un pieejamība sabiedriskajā transportā, ratiņkrēsla fiksēšana.
- Privātais transports: pārsēšanās, drošības jostu lietošana; vadīšanas prasmes (ja attiecināms).
- Vērtē vienu vai abu transporta veidus, atkarībā no šo transporta veidu pieejamības.

PUNKTU PIEŠĶIRŠANA:

3 punkti: neatkarīgs – privāto vai publisko transportu izmanto bez problēmām pilnīgi patstāvīgi

2 punkti: gandrīz neatkarīgs – izmanto vai varētu izmantot patstāvīgi, bet ir šķēršļi (piemēram, pieturvietas, attālums, novietojums, nodrošinājums) vai nepietiekamas prasmes (piemēram, transportlīdzekļa vadīšanā), kas nosaka nepieciešamību pēc citu personu iesaistīšanās un ierobežo izmantošanu.

1 punkts: daļēji atkarīgs – izmanto patstāvīgi, bet ar grūtībām, nepieciešama citu personu klātbūtne uzraudzībai un atbalstam.

0 punkti: atkarīgs – patstāvīgi izmantot nevar, nepieciešama citu personu fiziska līdzdarbība.

KO RAKSTĪT PASKAIDROJOŠAJĀS PIEZĪMĒS:

Piemērs, ja novērtē ar 2: *“Sabiedrisko transportu galvenokārt izmanto patstāvīgi. Ir nepieciešama pavadišana un viegla asistēšana atsevišķās darbībās (iekāpšanā, izkāpšanā, ratiņkrēsla novietošanā un nostiprināšanā). Privāto transportlīdzekli vada patstāvīgi, dažreiz lieto kā pasažieris, bet nepieciešama neliela fiziska asistēšana un pārraudzība iekāpšanā/izkāpšanā.”*

Piemērs, ja novērtē ar 1: *“Sabiedrisko transportu izmanto ar palīdzību. Iekāpšanā, izkāpšanā un ratiņu nostiprināšanā vajadzīga fiziska asistēšana. Privāto transportu izmanto kā pasažieris, jo nav transportlīdzekļa vadītāja apliecības. Vajadzīga fiziska asistēšana, lai iekāptu un izkāptu no privātā transportlīdzekļa, asistēšana ceļā nav nepieciešama”.*

ORIENTĀCIJA LAIKĀ UN TELPĀ (T. SK. PERSONĀM AR REDZES TRAUCĒJUMIEM) (5.7.)

Vai un kādā apjomā klients, tai skaitā persona ar redzes traucējumiem, spēj apzināties un ievērot laiku, orientēties apkārtnē, lai nonāktu galamērķī?

KO VĒRTĒT PRAKSĒ:

- Laika izpratne un spēja to ievērot, maršruta atpazīšana, reakcija uz izmaiņām.
- Redzes traucējumiem: orientācija ar palīgļīdzekļiem (baltais spieķis u. c.).

PUNKTU PIEŠĶIRŠANA:

3 punkti: neatkarīgs – nav grūtību orientēties laikā un telpā.

2 punkti: gandrīz neatkarīgs – var gadīties atmiņas traucējumi vai, mainoties maršrutam, laikapstākļiem, var apjukt, bet to apzinās un spēj saviem spēkiem ātri atjaunot izpratni.

1 punkts: daļēji atkarīgs – orientējas tikai ierastā vidē, orientācija ārpus ierastās vides ir traucēta.

0 punkti: atkarīgs – nespēj orientēties laikā un/vai telpā.

KO RAKSTĪT PASKAIDROJOŠAJĀS PIEZĪMĒS:

Piemērs, ja novērtē ar 2: *“Orientējas laikā un telpā. Var apjukt jaunā maršrutā, nelielu attālumu veikt nepareizā virzienā, bet patstāvīgi vai ar nelielu līdzcilvēku atbalstu to spēj identificēt un atjaunot izpratni, aiziet, kur ir nepieciešams.”*

Piemērs, ja novērtē ar 1: *“Laikā orientēties nav grūtību. Redzes traucējumu dēļ orientējas tikai ierastā maršrutā. Maršruta maiņas gadījumā nepieciešama pavadīšana, vārdiski norādījumi.”*

5. GARĪGO SPĒJU VĒRTĒŠANA (ANKETAS 6. PUNKTS)

IZPRATNE PAR SEVI UN SAVĀM VAJADZĪBĀM (6.1.)

Vai klients zina savu vārdu, dzīvesvietu, izprot to, kurp gribētu doties ar asistenta atbalstu un kādēļ?

KO VĒRTĒT PRAKSĒ:

- Identitātes un dzīvesvietas nosaukšana (izpratne). Mērķa un vajadzības formulēšana.
- Spēja pieņemt lēmumu un izskaidrot “kāpēc” un “kurp”.

PUNKTU PIEŠĶIRŠANA:

3 punkti: neatkarīgs – apzinās sevi un dzīvesvietu, spēj lemt un izprot, uz kuriem vēlas doties un kādēļ.

2 punkti: gandrīz neatkarīgs – pamatā apzinās sevi un dzīvesvietu, spēj lemt, taču zināšanu vai atmiņas traucējumu dēļ atsevišķās situācijās nepieciešama palīdzība iecerētā galamērķa sasniegšanai.

1 punkts: daļēji atkarīgs – izpratne par sevi, savu ķermeni, vajadzībām, dzīvesvietu, sasniedzamo galamērķi un kādēļ tur nepieciešams nokļūt, ir ierobežota.

0 punkti: atkarīgs – neapzinās sevi, savas vajadzības vai arī minēto apzinās, taču nespēj to formulēt

KO RAKSTĪT PASKAIDROJOŠAJĀS PIEZĪMĒS:

Piemērs, ja novērtē ar 2: *“Persona kopumā saprot, kas viņai ir vajadzīgs, spēj izteikt savas vēlmes un orientējas savā ikdienā. Sarežģītākās vai emocionāli saspringtās situācijās var apjukt, piemēram, nespēj skaidri formulēt, ko īsti jūt vai kas nepieciešams un ir nepieciešams atbalsts, lai pieņemtu lēmumu vai noformētu mērķi. Ar mierīgu paskaidrojumu spēj atgūt skaidrību un virzīties tālāk.”*

Piemērs, ja novērtē ar 1: *“Persona tikai daļēji spēj saprast savas vajadzības un bieži tās neprot nosaukt vai aprakstīt. Var neapzināties, kas ir svarīgi noteiktā situācijā. Lēmumus nespēj pieņemt patstāvīgi, un nepieciešama palīdzība, lai noteiktu, kas personai ir vajadzīgs, piemēram — kad jāatpūšas, jāēd vai jāmaina darbība. Savu mērķi vai vēlmi formulē ļoti vienkārši vai neskaidri.”*

SPĒJA SAZINĀTIES (6.2.)

Vai klients var nosaukt savu vārdu, dzīvesvietu, paust savu vēlmi par to, kurp gribētu doties, paust savas vēlmes un vajadzības, tai skaitā, izmantojot alternatīvās komunikācijas ierīces un piktogrammas?

KO VĒRTĒT PRAKSĒ:

- Verbālā/neverbālā saziņa. Alternatīvās komunikācijas izmantošana (piktogrammas, ierīces).
- Stresa ietekme uz spēju paust un saprast vēstījumu un spēju atbildēt.

PUNKTU PIEŠĶIRŠANA:

3 punkti: neatkarīgs – saziņa nav traucēta.

2 punkti: gandrīz neatkarīgs – saziņa traucēta nedaudz, spēj patstāvīgi sazināties ar apkārtējiem, taču paaugstināta stresa apstākļos vai atsevišķās situācijās nespēj saprotami komunicēt, un tas ietekmē vai var ietekmēt spēju nokļūt galamērķī.

1 punkts: daļēji atkarīgs – saziņa traucēta, spēj sazināties ar specifiskas tehnikas palīdzību vai individuālām metodēm.

0 punkti: atkarīgs – nesazinās un nespēj formulēt savas vajadzības.

KO RAKSTĪT PASKAIDROJOŠAJĀS PIEZĪMĒS:

Piemērs, ja novērtē ar 2: *“Ikdienā komunicē/ sazinās saprotami. Stresa situācijās vai emocionāla sasprindzinājuma brīžos valoda kļūst saraustīta, neskaidra, var*

būt grūtības atrast pareizos vārdus un ir nepieciešams vairāk laika saziņai, vajadzību izteikšanai. Mierīgā vidē spēj atjaunot pilnvērtīgu saziņu”

Piemērs, ja novērtē ar 1: *“Ikdienas saziņa ir traucēta, nepieciešams nesamērīgi ilgs laiks, lai izteiktos, paustu savu vēlmi un vajadzību, vai ikdienas saziņai nepieciešams citas personas atbalsts, lai izskaidrotu personas teikto.”*

ORIENTĀCIJA LAIKĀ UN TelpĀ (6.3.)

Vai un cik patstāvīgi klients spēj organizēt un nodrošināt savu nokļūšanu galamērķī, tostarp atcerēties plānoto aktivitāšu norises detaļas – norises dienu, sākuma un beigu laikus un vietu?

KO VĒRTĒT PRAKSĒ:

- Spēja atcerēties dienu/laiku/vietu.
- Dienas, laika, vietas apzināšanās, orientēšanās pazīstamā un svešā vidē.
- Rīcību maršruta vai apstākļu maiņas gadījumā.

PUNKTU PIEŠĶIRŠANA:

3 punkti: neatkarīgs – nav grūtību orientēties laikā un telpā.

2 punkti: gandrīz neatkarīgs – var gadīties atmiņas traucējumi vai, mainoties maršrutam, laikapstākļiem, var apjukt, bet to apzinās un spēj saviem spēkiem ātri atjaunot izpratni.

1 punkts: daļēji atkarīgs – orientējas tikai ierastā vidē, orientācija ārpus ierastās vides ir traucēta

0 punkti: atkarīgs – nespēj orientēties laikā un/vai telpā

KO RAKSTĪT PASKAIDROJOŠAJĀS PIEZĪMĒS:

Piemērs, ja novērtē ar 2: *“Persona ikdienā orientējas labi, atceras tikšanās laikus un vietas. Negaidītas situācijas, piemēram, maršruta maiņa, pēkšņas izmaiņas grafikā vai nestandarta vide var radīt īslaicīgu apjukumu. Pēc īsas pauzes, mierīgām norādēm, vārdiskiem atgādinājumiem vai vizuāla orientiera ātri atgūst skaidrību un turpina ceļu vai uzdevumu bez būtiskiem traucējumiem.”*

Piemērs, ja novērtē ar 1: *“Orientējas tikai sev zināmā un ierastā vidē. Jebkurā jaunā, nezināmā vidē apjūk un orientācijai nepieciešama pastāvīga asistēšana, lai nokļūtu, kur ir nepieciešams.”*

SPĒJAS VEIDOT UN UZTURĒT SOCIĀLOS KONTAKTUS (6.4.)

Kā klients reaģē uz apkārtējiem un kā apkārtējie reaģē uz klientu. Vai visa procesa laikā, ceļā vai galamērķī klients var būt patstāvīgs, komunicēt, veikt patstāvīgas darbības, lūgt un saņemt palīdzību?

KO VĒRTĒT PRAKSĒ:

- Spēju būt sabiedrībā: Saziņu ar cilvēkiem, spēju lūgt palīdzību, ievērot pieņemtās sabiedrības normas un robežas.
- Trauksmes/agresijas epizodes, to ietekmi uz kontaktu veidošanu un uzturēšanu.

PUNKTU PIEŠĶIRŠANA:

3 punkti: neatkarīgs – nav grūtību veidot sociālos kontaktus.

2 punkti: gandrīz neatkarīgs – saskarsme nedaudz traucēta, kopumā spēj uzturēties sabiedrībā, bet atsevišķās situācijās rodas trauksme.

1 punkts: daļēji atkarīgs – spēj tikai pasīvi uzturēties (būt) sabiedrībā, nemeklē un nevēlas uzturēt kontaktus – var atgrūst apkārtējos, var būt rupjš un nepatīkams apkārtējiem.

0 punkti: atkarīgs – sociālās aktivitātes nopietni traucētas, spēj tikai īslaicīgi vai nespēj uzturēties svešu cilvēku sabiedrībā (ātri kļūst satraukts, zaudē paškontroli, var kļūt agresīvs).

KO RAKSTĪT PASKAIDROJOŠAJĀS PIEZĪMĒS:

Piemērs, ja novērtē ar 2: *“Persona ikdienā spēj komunicēt un uzturēt kontaktu ar citiem, taču daudzu svešu cilvēku klātbūtnē saskarsme kļūst traucēta (grūti izteikties, tā kļūst fragmentēta vai īslaicīgi pārtraukta). Persona dažreiz izvairās no acu kontakta vai īsi norobežojas, bet kopumā spēj atgriezties sarunā.”*

Piemērs, ja novērtē ar 1: *“Sabiedrībā, citu cilvēku klātbūtnē uzturas pasīvi. Komunikāciju ar citiem neuzsāk un uz uzrunām reaģē minimāli vai izvairīgi. Var novērsties, attālināties vai ar savu rīcību neapzināti atgrūst apkārtējos. Saskarsme praktiski neveidojas vai tā tiek veidota minimāli, un persona biežāk uzturas nomaļus, ievērojami ierobežojot sociālo mijiedarbību.”*

UZRAUDZĪBA UN DROŠĪBA (6.5.)

Vai klienta reakcijas uz apkārtējiem kairinātājiem dēļ pastāv risks klienta drošībai (dzīvībai vai veselībai)? Cik svarīga klientam ir asistenta klātbūtne?

KO VĒRTĒT PRAKSĒ:

- Pašapdraudējuma un apkārtējās vides risku iespējamība. Vai drošības apdraudējumi ir epizodiski vai pastāvīgi.
- Cik svarīga ir asistenta klātbūtne, lai novērstu drošības apdraudējumu (periodiska/pastāvīga).

PUNKTU PIEŠĶIRŠANA:

! Drošības jautājums pārvietošanās atbalsta ārpus mājojļa nodrošināšanā personām ar garīga rakstura traucējumiem ir būtiskākais aspekts, kas nosaka asistenta iesaistes nepieciešamību, tāpēc šī jautājuma atbilžu variantiem ar atbildēm – neatkarīgs, gandrīz neatkarīgs, daļēji atkarīgs tiek piemēroti punkti ar dubultu vērtību, kas palielina šī jautājuma nozīmīgumu kopējā novērtējumā.

6 punkti: neatkarīgs – uzraudzība nav nepieciešama.

4 punkti: gandrīz neatkarīgs – nepieciešama periodiska uzraudzība atsevišķu darbību veikšanai (piemēram, ielas šķērsošanai). Nejūtas pārliecināts.

2 punkti: daļēji atkarīgs – nepieciešama uzraudzība dienas laikā, jūtas nedroši, iespējamās lēkmes vai slimības saasināšanās, ir iespēja palikt bezpalīdzīgā stāvoklī.

0 punkti: atkarīgs – izjūt pastāvīgu trauksmi vai nedrošību, tas ietekmē spējas un gatavību rūpēties par sevi.

KO RAKSTĪT PASKAIDROJOŠAJĀS PIEZĪMĒS:

Piemērs, ja novērtē ar 4: *“Lielākoties patstāvīgs ikdienas situācijās. Atsevišķās situācijās, piemēram, šķērsojot ielu, pārvietojoties nepazīstamā vidē, jūtas nepārliecināts un ir nepieciešama īsa, epizodiska uzraudzība, lai nodrošinātu drošību. Lielāko daļu laika spēj rīkoties pats un apzinās riskus.”*

Piemērs, ja novērtē ar 2: *“Persona ikdienā spēj veikt vienkāršākas darbības. Dienas laikā var būt periodiska trauksme, nedrošības sajūta, apjukums, t.sk. zināmā vidē, bet tipiskāk jaunās un nepazīstamās vietās. Ne vienmēr spēj novērtēt potenciālos riskus un draudus. Nepieciešama regulāra uzraudzība, asistēšana dienas laikā. Bez atbalsta nespēj risināt savu situāciju.”*

SPĒJAS KONCENTRĒTIES DARBAM VAI PAVADĪT BRĪVO LAIKU (6.6.)

Kādas ir paša klienta līdzdarbības spējas un emocionālā noturība – reakcija uz detaļām, pacietība, spēja noturēt uzmanību, spēja rīkoties patstāvīgi?

KO VĒRTĒT PRAKSĒ:

- Spēja uzsākt/pabeigt darbības.
- Uzmanības noturība un patstāvība.
- Vajadzīgais motivācijas/ padomu/ norāžu apjoms.
- Emocionālā stabilitāte.

PUNKTU PIEŠĶIRŠANA:

3 punkti: neatkarīgs – ar prieku un interesi piedalās aktivitātēs. Pats apzinās, plāno, organizē darba un brīvo laiku. Palīdzība nav nepieciešama.

2 punkti: gandrīz neatkarīgs – piedalās darba, mācību vai brīvā laika aktivitātēs, mēdz zust koncentrācija un interese. Nepieciešams motivējošs atbalsts.

1 punkts: daļēji atkarīgs – spēj piedalīties citu organizētās darba, mācību vai brīvā laika aktivitātēs, tomēr nepieciešama individuāla uzmanība un stimuls intereses uzturēšanai.

0 punkti: atkarīgs – nespēj patstāvīgi organizēt vai plānot, ātri zūd koncentrācija. Tomēr atbilstoši vecumam un interesēm zināmu laiku spēj piedalīties organizētās darba, mācību vai brīvā laika aktivitātēs.

KO RAKSTĪT PASKAIDROJOŠAJĀS PIEZĪMĒS:

- **Piemērs, ja novērtē ar 2:** *“Persona lielākoties spēj darboties patstāvīgi, bet uzmanība periodiski novēršas. Aktivitātēs piedalās, taču ne vienmēr pati tās iniciē. Emocionāli noturīgs, tomēr noguruma vai neizdošanās brīžos var kļūt izklaidīgs vai impulsīvi mainīt darbību. Nepieciešams īss motivējošs atbalsts vai atgādinājums, lai atgrieztos pie uzdevuma un to pabeigtu.”*
- **Piemērs, ja novērtē ar 1:** *“Persona var iesaistīties citu organizētās aktivitātēs, taču pati reti uzsāk kādu darbību. Veicot uzdevumus, ātri zaudē uzmanību, nepieciešama individuāla asistēšana, atbalsts, regulāri pamudinājumi un palīdzība, uzdevumu sadalīšana vairākās vienkāršākās daļās, lai noturētu interesi un spētu pabeigt uzdevumus. Emocionālā noturība svārstīga, noguruma un neizdošanās brīžos var apjukt, norobežoties vai atteikties no turpmākajām darbībām.”*

6. IESPĒJAMĀS KĻŪDAS UN KĀ NO TĀM IZVAIRĪTIES

- ✗ Pārvērtē vai nepietiekami novērtē spējas, balstoties tikai uz klienta stāstīto →
✓ jābalstās uz novērojumiem.
- ✗ Ignorē tehnisko palīgīdzekļu pieejamību → ✓ jāvērtē, vai tie reāli ir pieejami un vai nodrošina mobilitāti.
- ✗ Noteiktajam stundu skaitam ierobežo to izlietojumu pa mērķiem → ✓ piešķirto stundu izlietojumu pa izpildes mērķiem nosaka pats klients.

Sagatavoja:

E.Grāveris, tālr.: 20688327